

Křesťanská antika

- kultura a umění, které se rozvíjelo na území říše římské v 1. až 6. století n. l. vlivem nového křesťanského náboženství
 - 1. – 6. stol. n. l. – **Řím**, Alexandrie
 - 4. stol. n. l. – **Konstantinopolis**, Milán
 - 5. stol. n. l. – **Ravenna**, jižní Francie,
- křesťanská antika** (raně křesťanské nebo starokřesťanské umění) – **obsah díla je křesťanský, ale forma díla je antická**
- křesťanství postavilo proti římskému náboženství novou **ideu spravedlivé odplaty** na onom světě (ráj : peklo), bylo cestou osvobození duše od neuspokojivých poměrů na zemi (náboženství chudých), dostalo jméno podle svého zakladatele Ježíše Krista a zpočátku byli stoupenci pronásledováni
 - Ježíš veřejně působil jako pocestný kazatel v oblasti dnešního Izraele a západního břehu Jordánu, hlásal brzký příchod Božího království a vyzýval k obrácení či pokání, kolem roku 30 jej Římané v Jeruzalémě ukřižovali, křesťané považují Ježíše za Židy očekávaného Mesiáše, Spasitele lidstva a Božího Syna
- od 4. století se křesťanství stalo oficiálním státním náboženstvím (císař Konstantin roku 313 Milánským ediktem vyhlásil křesťanství jako rovnoprávné náboženství)
- od 5. století jsou zakázány pohané bohoslužby a nevěřící pohané jsou pronásledováni

☐ charakteristické rysy křesťanské antiky

- negativní poměr ke vzdělanosti a umění jako projev obavy před pohanstvím a modloslužbou** (projevování náboženské úcty modlám, fyzickým předmětům, např. sochám, obrazům, symbolům)
- patristika** – základem umění je patristická literatura obhajující křesťanství, Písmo svaté a spis O státě božím jsou základem křesťanské filosofie a křes
- přetvoření antického umění a kultury pro křesťanské účely** (z baziliky se stává křesťanský chrám)- **obsah díla je křesťanský, ale forma díla je antická**
- první formy křesťanského umění se vyvinuly v katakombách, podzemních pohřebištích s množstvím chodeb

Architektura

- katakomy** – podzemní chodby v několika patrech nad sebou, v jejich stěnách byly vyhloubeny výklenky pro pohřbívání mrtvých, v některých místech vyhloubeny větší prostory, které sloužily k pohřebním a náboženským účelům (nejznámější katakomy jsou v Palestině, Alexandrii, Sicilii a v **Římě – Kallixtovy, Priscilliny a Domicilliny katakomy**) jsou zde první a nejstarší křesťanské památky, především křesťanské symboly (viz malířství – Ichthys a Kristův monogram, obrázky 1 a 2)
- chrámové stavby** – přestavěné a upravené antické stavby, využití **spolie** (krádež, kořist)- znovu použité starší umělecké dílo nebo část stavby (umělecké dílo ukořistěné při válečných výpravách nebo pocházející ze zničených architektonických objektů, racionální využití cenného materiálu a využití práce řemeslníků a umělců, například použití antických sloupů v raně křesťanské bazilice)
 - bazilika** - změna římské světské stavby na základní typ křesťanské stavby, orientace západ (vstup) - východ (oltář), třílodní a pětílodní, střední loď vyšší a širší a ukončená apsidou, vstup přes nartex. někdy před průčelím atrium
 - chrám sv. Petra ve Vatikánu** (v době renesance stržen a přestavěn)
 - chrám Narození Páně v Betlémě** (pětílodní bazilika spojená s oktogonem)
 - bazilika San Apollinare Nuovo v Ravenně** (arkádový systém a kampanila – samostatně stojící zvonice, obrázek 3)
 - chrám centrální** - půdorysně kruh, mnohoúhelník nebo kříž uzavřený plochým stropem nebo kupolí, většinou jako baptisteria, martyria a mauzolea, **kostel Sta Costanza v Římě** - nejstarší a nejlépe zachovalá raně křesťanská hrobní stavba **kruhového půdorysu** pro dceru císaře Konstancia (v ochozu se na valené klenbě a nikách zachovaly mozaiky ze 4. století, obrázek 4)
 - mauzoleum Gally Placidie v Ravenně** - křížový půdorys, obrázek 5
 - Theodorichovo mauzolum v Ravenně** - obrázek 6

Sochařství

- volné sochy** – **sochy dobrého pastýře** jako symbolické zobrazení Krista (ostatní sochy byly ničeny z důvodu obvinění z modloslužby)
- sargofágy** – typ domek se sedlovou střechou a figurální reliéfní výzdobou v bočních arkádách, převzato z římské antiky, obrázek 7
- drobné výtvary z kovu nebo slonoviny** – diptych nebo relikviář

Malířství

- **malby symbolů** v katakombách – **Ichthys a Kristův monogram** (užití Ichthys jako hlavního symbolu prvotních křesťanů může být vnímáno jako kryptogram, ichthys (ΙΧΘΥΣ, řecky ryba) se dá číst jako slovo složené z prvních písmen slovního spojení: Ježíš Kristus, Boží syn, Spasitel)
- **fresky** – malby na zdi v katakombách, **Dobry pastýř v Priscilinných katakombách v Římě** (dobry pastýř je zobrazení Ježíše – výjimečné zobrazení postavy, obrázek 8)
- **monumentální mozaiky** – mozaika je obraz vytvořený z úlomků barevných kamínků, nejvýznamnější **mozaika Klanění tří králů a Průvod světců a světic – Bazilika San Apollinare Nuovo v Raveně** – obrázek 9 a 10
- **knižní malby**, iluminace - je výtvarný, často barevný a zlacený obrazový doprovod textu, od 4. století převažoval **kodeks** (kniha) nad antickým svitkem
 - **iniciály** - jsou ozdobné iniciály, zvětšená a zdobená první písmena na začátku jednotlivých knih nebo kapitol
 - ilustrovaly se **náboženské knihy**, bible, žaltáře (kniha žalmů) a evangeliáře (kniha evangelií)
 - dochované **kodexy**: Vídeňská Genesis (první kniha Mojžíšova, uložena ve Vídni, Josef a Potifarova žena, obrázek 13), **Rossanský kodeks** (evangeliář na purpurovém pergamentu, obrázek 12),
 - **nejvýznamnější památkou je Josuův svitek** (kniha Josue Starého zákona, kopie starší předlohy ze 4. století)
- nové motivy: **svatozář, monogram, kříž, alegorické postavy**

Užité umění

- rozvoj nastal až v 5. až 6. století když vedoucí úlohu získala byzantská říše
- řezby ze slonoviny zdobily diptych (Diptych Barberini ze slonoviny zobrazuje císaře Justiniána, obrázek 14), relikviáře, skříňky, nábytek nebo desky kodexů, **slavný Maxmiliánův trůn pokrývají reliéfy** s postavami sv. Jana Křtitele, čtyř evangelistů, výjevy ze života Krista, P. Marie a Josefa Egyptského, obrázek 11
- zlatnické práce sloužily liturgii i světským potřebám
- v Byzanci od poloviny 6. století rozvíjela výroba hedvábí dle perských vzorů